

GERNIKA-KO KANPOSANTUA...

mari martija.

Lantxo honek ba du guretzat berezitasunik: emakume eskuz idatzirik dagola. Mari Martija dugu, hain zuzen, JAKIN-ek duen lehenen emakume-luma. Ongi etorria zaitte.

*Hamar urte luze joan dire emaztekoa JAKIN-en horrialdeetara iristeko. Aurrerantzean ez ahal zaitugu zu baka-
rrik izanen. JAKIN "euskal gazteriaren" aldizkari da: gizo-
nezkoena eta emakumezkoena ere bai. Beraz, ongietorriak
Martija-rekin batera, JAKIN-en gaur edo biar idatziko duzuten
euskal andereiño guztiak!*

Nik ez dakit zelan eta zer esan Gernika-ko kanposantuaren ganean...

Gernika-n dogu, ba, Kanposantu ederra. Garbi ta polita izan be. Agintariak ardura aundia artzen dabe ondo eukitzeko ta aren jabola be gizon arteza da ta ortan aleginduten da. Jendeak beldur

itzela eukiten dautso areri tokiari. Niri, barriz, gogoko izaten zait bertan egotea. Orregaitik eskatu deustazu apurtxo bat idazteko? Baiña nik ez dakit euskeraz idazten... Gogokoa zait, aixe izango dodalako neure atzenengo etxea; baiña, batez be, eriotzaren gomutak on gozoa egiten dautsolako neure arimeari.

Noizik bein joaten naiz bertara, sartzen naiz barrura eta ixil-ixillik ibiltzen naiz baterik bestera. Begiratu eta alderdi guztietatik ikusten dodaz sepulturak. Olango batean egon gifian irurok alkarregaz, kanposantua ikusten. Zugaitzetatik orriak jausten, aixe fiña. Orduan, itzegiten asten dira ixilik dagozan illak be. Zein diferente izango litzaken gure bizitza barrero asi bageunke... Eta itundu egiten naiz. Artez gomutatzen naiz, orduan, Jesus'en itzagaz: **Ni naiz biztuera ta bizitza, nigan sinisten dauana, ilda badago be, biztu egingo da; eta nigan bizitzen eta sinisten dauana ez da sekula ilko.**

Urrundik ikusten dodanean kanposantu bat, beti egiten dot otoiitz bertan ilda dagozanengaitik, eta salmistak difoenagaz gogoratuten naiz: "pasaien doazenak be ez dabe esaten: **Jaunaren bedeinkazifioa zuengana, bedeinkatzen zaituegu Jaunaren izenean**". Eta bakarrik geratuten naiz, bakez.

Gerra denporan ikusi genduzan an gauza asko. Eta gauza negar-garriak. Donostia-tik alde egindako lagun bategaz joaten nintzan, egunero frentetik ilda ekarten zituen gudariak ikusten. Bidean goiazela entzuten genduzan Kalamua-ko kaifioa otsa eta esaten genduan: gaur be ildako asko izango dira. Eta esan eta izan. Joaten gifian kapillara ta an topetan genduzan gure gudari maiteak ilda. Batzuk egozan triskauta, beste batzuk gordin-gordin, bizirik egozala ziruditen. (...) Makifia bat negar egiten genduan ikusirik arek mutil ederrak geiagoko barik ilda. (...) Besterik egin ezifik, otoiitz bero bat egiten genduan euren alde.

Sarritan, ikusten dodazanean gaur mutil gazteak, areixek egunak gomutatzen dodaz eta gorputz guztiak zirkin egiten deust, pentsatuegaz, beste barik beste gudu batek danak garbituko leukezala.

Arelako egun batean ekarri eben ilda mutil gaztetxu bat, amazzapi edo emezortzi urte inguruko bat. Gipuzkoa-ko zan. Bere anaia guduan ebillen eta berak be ez eban gutxiago izan gura eta danen ganetik joan zan zeozer egiten aberriaren alde. An il zan. Aren arrebak jakin ebenean (Gipuzkoa-tik alde eginda egozan) etorri ziran, eta a zan negargarri!... Zer dala-ta il zaitue?, esaten eutsen musuka eta laztanduz. Ta euren malkoekaz garbituten eutsen bere arpegi

odolez zikindua. Gero bere gorputza garbitu, jantzi San Frantziskoren abituagaz eta sartu eben atautetan. Eta illobiratu eben eta lorez apaindu, (gudarien leku berezian...). Danak ez eben olako suberterik euki...

Orain kanposantua azi ta barriztu egin dabe, ta geroago ta ederrago iminten aleginduten dira. Baifia guri etxakuz aztuten lengo lekuak...

... GERNIKA-KO KANPOSANTUA

jose azurmendi

Azkenengo aldiz etorri nintzanean, euri ari zuen, euri landar xehe biguna. Gaur ez. Atea zabaldu ta nire aurrean, hillerri berriko zelaia, erdi-erdian monumentua tente duela, harrizko begirale. "...Reposen eternamente los restos de 163 españoles que ofrendaron gloriosamente sus vidas por Dios y por España en la Cruzada...". Victorio Orozco, Fernando Casimi, Mohamed Sin Tichia. 28: X. 32: Hebur Rauritz. 77: soldado X. Harrizko sua lau aldeetan, haizeak igitzen ez duen oroitzapen su gogorra. Zaudete pakean, gudu denak behin betiko ahazturik.

Beste ate bat, eta hillobiz betetako herritxoa. Familia de... Propiedad de... Honeraifio ekarri dugu jabetasuna. Jabetasunarekin,

diferentziak. Hilobi tristen parean panteoi bikaiñak, eskultura ederrak .Eta “vanidad de vanidades y todo lo de acá abajo no es más que vanidad”, Etxegarai-tarrak gogoratuta. Heriotzak denok berdintzen gaituela esaten zen. Baiña hemen ez. Egur xahar batean irakurtzen dut: “Aquí yasen...” S-rekin, eta apal apal. Aruntzago: “Aquí esperan la resurrección y eterna vida los restos mortales del Excmo. Sr. D.... (Adorador Nocturno Honorario, Caballero de la Gran Cruz de San Silvestre, Ex Senador del Reino y ex Diputado a Cortes, etc.) **Pallida mors oequo pulsat pede pauperum tabernas regumque turres.**

Heriotza engaiñatu ote dugu? Ez. Behin berriro geure buruak engaiñatu ditugu. Beraz, zergatik harritu kanposantuan naturaltasun haundienaz badabilta oilloak eta txitak? Lehenagoz etorri nintzanean asko miretsi nuen hau. Orduan, egin berria zegoen hilobi bat lurrean, eta lur atxurtuan oilloak zebiltzan mokoka. Bi panteoietako gurutze arteko soka batetik esegita erropa mordo bat, legortzeko asmoz ipiñita noski. Ta euri ari zuen.

* * *

Euskerazko bai gutxi batzuek. “Z-ren sendia”. Panteoia iriki ta barrura begira, “ba dago denontzako lain toki”, esan zuen nire laguntzailleak. Bai, tokia hobe izango da. Ta halare ifioiz gertatu da hillobietatik barrukoak atera ta hillobiok salzea. Ta ez jabeak, kontrarioak baizik.

Hemen dago Jon Arrospide, Jesukristo-ren irudi zuri marmolezkoa begirale duela. Han, kapera ezkerrean Etxegarai-tarren hillobia: Carmelo Echegaray, Bonifacio Echegaray. Ta, ezkerrerrago, Seber Altube. Aingeru esku harrizkoduna organoan “Abendu santu onetan...” jotzen ari zaio, betiko loa gozatzen. “Jaubea. Altube-tar Seber”. Bertsuok hillobi buruan:

“Jainkoak Adan-en bidez
zigorkatu ginduzanez
bizi izan zareen munduon
pena asko ta poz eskasez.
Zerua irabazi dozue, bai!
nekaldi horren ordaiñez”.

Eta Altube maixuari ez zaio falta Aresti ikasleak beldur zuena: Mármoles Guernica. La Vega.

* * *

Etxetxoz betea dago zelai hau. Beste mundurako nahi genituzkean aterpeak, agian.

Bantuen ustez, Jaungoikoak Izadia oso ederki egin omen zuen, baiña, presaka zebillelako nunbait, punta batetik ez zuen bukatu, eta han zulo bat gelditu zitzaion. Nor lehenago, nor geroago, denok zulo honetatik jausten gera: ta zulo hau heriotza da. (Lufuluabo, Vers une theodicée bantoue). Bene-benetan berdinduko gaitu heriotzak, Jaungoikoaren altzoan. Arrazoa zuen ba gure Ayala-ko Kanzillerrak: "Gero heriotza dator, guztientzat berdina".

Txikia nintzanean, galdetzen nion nire anaia zaharragoari (mutiko hura ere) zergatik egiten zituzten panteoiak. Eta haietan gorputza harrak jan gabe xehatzen zela, erantzun zidan. Baiña Shakespeare-k dio panteoi zoragarriengan ere ez dela harririk falta. Gure Xabin-ek esplikazioa behar zuen, ta hau asmatu. Baiña egiazko esplikazioa urtetan ta zorakerian asko azi gabe asmatu ezindakoa zen. Gizonok, ezpairik gabe, har zoroak janda daukagu burua, gorputza baiño lehenagotik.

Gure tontakeria azkengabea Goikoaren erruki azkengabeak zuzenduko al digu. Zuk, Jon Arrospide, aukeratu duzu ikur-hitza: "Ni sinistuaz bizi dana ez da betirako ilgo". Gure hazkar-tontoari ez baiño sinismenari begiratuagoaz salba gaitzala Jaunak, sinisteko nekea daramagun ezkeru.